

**NEMIS MAQOLLARIDA MILLIY MENTALITETNING
LINGVOKULTUROLOGIK IFODASI**

*Toirova Dilshoda, Abduqodirov Maqsud,
Kurbanova Mahbuba, Obloberdiyeva Zinora*
(*SamDChTI, Nemis filologiyasi kafedrası 2203-guruh*)
Ilmiy rahbar: Eshonqulov O.S.
(*SamDChTI, Nemis filologiyasi kafedrası o`qituvchisi*)

Annotatsiya

Mazkur maqolada nemis xalq maqollarida milliy mentalitetning lingvokulturologik ifodalanish xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida nemis paremiologik fondida mehnatsevarlik, tartib-intizom, mas'uliyat, vaqtni qadrlash va ratsional fikrlash kabi konseptlarning aks etishi o'rganildi. Shuningdek, maqollarning milliy qadriyatlarni shakllantirish va avlodan-avlodga yetkazishdagi ahamiyati yoritildi. Tahlil natijasida nemis maqollari xalqning tarixiy tajribasi va ijtimoiy ongini aks ettiruvchi muhim lingvokulturologik birlik ekanligi aniqlandi.

Kalit so'zlar: nemis maqollari, lingvokulturologiya, mentalitet, milliy qadriyatlar, paremiologiya, konsept, madaniy kod, mehnatsevarlik, tartib-intizom.

Annotation

This article analyzes the linguocultural expression of national mentality in German proverbs. The study examines the reflection of such concepts as diligence, discipline, responsibility, punctuality, and rational thinking in the German paremiological фонд. Particular attention is paid to the role of proverbs in preserving and transmitting national values from generation to generation. The analysis shows that German proverbs serve as important linguocultural units reflecting the historical experience, social consciousness, and cultural worldview of the German people. The research also reveals that proverbs function not only as linguistic expressions but also as carriers of cultural codes and national identity.

Keywords: German proverbs, linguoculturology, mentality, national values, paremiology, cultural code, diligence, discipline, rational thinking.

Kirish

Zamonaviy tilshunoslikda til va madaniyat o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, lingvokulturologiya til birliklari orqali xalqning dunyoqarashi, mentaliteti va qadriyatlar tizimini tahlil qilishga alohida e'tibor qaratadi. Shu jihatdan maqollar xalqning tarixiy tajribasi, ijtimoiy ong va madaniy xotirasini o'zida mujassamlashtiruvchi muhim paremiologik

birlik hisoblanadi. Nemis xalq maqollarida ham xalqning milliy xarakteri, axloqiy qarashlari va hayot falsafasi yaqqol aks etadi.

Nemis paremiologik fondida mehnat, tartib, aniqlik va mas'uliyat kabi tushunchalar yetakchi konseptlar sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu qadriyatlar nemis xalqining tarixiy taraqqiyoti, iqtisodiy rivojlanishi va ijtimoiy tuzilmasi bilan chambarchas bog'liqdir. Shu sababli nemis maqollarini lingvokulturologik jihatdan o'rganish xalq mentalitetining muhim xususiyatlarini aniqlash imkonini beradi.

Asosiy qism

Nemis maqollarida eng faol uchraydigan konseptlardan biri — mehnatsevarlikdir. Nemis xalqida mehnat inson hayotining asosiy mezon sifatida talqin qilinadi. Masalan, "Ohne Fleiß kein Preis" maqoli "Mehnatsiz mukofot bo'lmaydi" degan ma'noni anglatadi. Ushbu maqolda muvaffaqiyat faqat tinimsiz mehnat orqali qo'lga kiritilishi mumkinligi ta'kidlanadi. Shuningdek, "Arbeit adelt" ("Mehnat insonni ulug'laydi") maqoli ham mehnatning nafaqat iqtisodiy, balki ma'naviy qadriyat sifatida baholanishini ko'rsatadi. Bu birliklar nemis xalqining mehnatga bo'lgan jiddiy munosabatini aks ettiradi.

Nemis maqollarida tartib va intizom konsepti ham alohida o'rin egallaydi. "Ordnung ist das halbe Leben" ("Tartib — hayotning yarmi") maqoli nemis jamiyatida tartib-intizomning muhim qadriyat ekanini ko'rsatadi. Ushbu maqolda jamiyatdagi barqarorlik va muvaffaqiyat tartib bilan bog'lanadi. Nemis mentalitetida vaqtni to'g'ri taqsimlash, rejalilik va aniqlik muhim o'rin tutadi. Shu sababli "Pünktlichkeit ist die Höflichkeit der Könige" ("Aniqlik — podshohlarning xushmuomalaligi") maqoli ham keng qo'llaniladi. Mazkur birliklar nemis xalqining ratsional va intizomli xarakterini ifodalaydi.

Nemis maqollarida vaqt konsepti ham muhim semantik maydonlardan biri hisoblanadi. "Zeit ist Geld" ("Vaqt — pul") maqoli vaqtning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatini ko'rsatadi. Ushbu birlik orqali vaqt eng qimmat resurs sifatida talqin qilinadi. Nemis jamiyatida vaqtni tejash va undan unumli foydalanish yuqori qadriyat hisoblanadi. Bu holat mamlakatning sanoatlashgan va texnologik taraqqiy etgan jamiyat ekanligi bilan izohlanadi.

Lingvokulturologik jihatdan nemis maqollarida ratsional fikrlash va ehtiyotkorlik ham faol aks etadi. Masalan, "Erst denken, dann handeln" ("Avval o'yla, keyin harakat qil") maqoli inson har qanday ishni oldindan o'ylab bajarishi kerakligini bildiradi. Bu yerda hissiyotdan ko'ra aql va mantiq ustuvorligi namoyon bo'ladi. Shuningdek, "Siebenmal messen, einmal schneiden" ("Yetti marta o'lchab, bir marta kes") maqoli ham ehtiyotkorlik va aniqlik g'oyasini ifodalaydi. Ushbu birliklar nemis xalqining rejalilik va hisob-kitob asosida ish yuritishini ko'rsatadi.

Nemis maqollarida individualizm konsepti ham muhim o'rin egallaydi. "Jeder ist seines Glückes Schmied" ("Har kim o'z baxtining yaratuvchisi") maqoli inson o'z

hayoti va muvaffaqiyati uchun o'zi mas'ul ekanini bildiradi. Bu holat nemis mentalitetida shaxsiy tashabbus va mustaqillik yuqori qadrlanishini ko'rsatadi. O'zbek maqollarida esa ko'proq jamoaviylik va hamjihatlik konsepti ustuvorlik qiladi. Shu jihatdan nemis va o'zbek maqollari o'rtasida muayyan mental farqlar mavjudligi kuzatiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, nemis xalq maqollari xalqning milliy mentaliteti va madaniy qadriyatlarini aks ettiruvchi muhim lingvokulturologik birlik hisoblanadi. Ularda mehnatsevarlik, tartib-intizom, vaqtni qadrlash, mas'uliyat va ratsional fikrlash kabi konseptlar yetakchi o'rin egallaydi. Mazkur maqollar nemis xalqining tarixiy tajribasi va ijtimoiy ongini ifodalovchi madaniy kod vazifasini bajaradi. Nemis maqollarini lingvokulturologik jihatdan o'rganish nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik va madaniyatlararo kommunikatsiya uchun ham muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Maslova V.A. Lingvokulturologiya. – Moskva: Akademiya, 2001.
2. Karasik V.I. Yazykovoy krug: lichnost, kontsepty, diskurs. – Volgograd, 2002.
3. Wolfgang Mieder. Proverbs: A Handbook. – Westport: Greenwood Press, 2004.
4. Harald Burger. Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen. – Berlin, 2010.
5. Safarov Sh. Lingvokulturologiya asoslari. – Toshkent, 2013.